

**Η ΕΛΛΑΔΑ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ**

**ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ Β΄ ΙΕΡΑΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΜΕ ΘΕΜΑ**

**«Ποιμαντική των οικονομικών μεταναστών»
13 & 14 Μαΐου 2003**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
Αντώνιος Κ. Παπαντωνίου
Διευθυντής Κέντρου Συμπαράστασης
Παλινοστούτων Μεταναστών
Της Ιεράς Συνόδου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

0. ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	3
0.1. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
0.2. ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ	3
1. ΤΟ ΘΕΜΑ	5
2.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	6
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	6
2.2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	8
3. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ.....	10
3.1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	10
3.2. Η ΕΛΛΑΔΑ ΧΩΡΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ	13
4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	17
4.1. ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΕΩΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ.....	17
4.2. ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	19
4.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	19
4.3.1 Γκεττοποίηση.....	20
4.3.2. Αύξηση παραοικονομίας Εκμετάλλευση αλλοδαπων.....	21
4.3.3. Εγκληματικότητα και εγκληματοποίηση	21
4.3.4. Δουλεμπόριο	22
4.3.5. Πορνεία και μαστροπεία.....	23
4.3.6. Δημόσια Υγεία.....	24
4.3.7. Ρατσισμός και Ξενοφοβία.....	24

0. ANTI ΠΡΟΛΟΓΟΥ

0.1. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Εν πρώτοις επιτρέψατέ μου να συγχαρώ τον Μακαριώτατον Αρχιεπίσκοπον Αθηνών και πάσης Ελλάδος Κύριον Χριστόδουλον για την εμπνευσμένη απόφασίν Του να αφιερώση το εφετινό Δεύτερο Ιερατικό Συνέδριο στα ποιμαντικά προβλήματα που προκύπτουν από την παρουσία αλλοδαπών στη Χώρα μας.. Το ρηξικέλευθον και η σπουδαιότητα της απόφασης αυτής θα καταδειχθή ελπίζω κατά τη διάρκεια των εργασιών του Ιερατικού Συνεδρίου.

Εν συνεχεία επιθυμώ να ευχαριστήσω τον Αγιον Πρωτοσύγκελλον ως Πρόεδρον και τα Μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου για την εξαιρετική τιμήν που μού περιεποίησαν, συγκαταλέγοντάς με μεταξύ των Εισηγητών. Η τιμή και η ευθύνη είναι μεγάλη, αλλά και η χαρά και η συγκίνηση που αισθάνομαι ευρισκόμενος εν μέσω του σεβαστού και τιμημένου Ιερού Κλήρου της Αρχιεπισκοπής είναι ακόμη μεγαλύτερη.

0.2. ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ

Πριν εισέλθω εις την διαπραγματεύειν του θέματος που μού ανετέθη, θα μου επιτρέψετε μια μικρή παρέκβαση, την οποία επιθυμώ να κάνω υπό την ιδιότητά μου ως υπευθύνου για τις Συνοδικές Υπηρεσίες προς τους Έλληνες Παλιννοστούντες και τους αλλοδαπούς, Μετανάστες, Ικέτες Ασύλου και Πρόσφυγες..

Συμπληρώθηκε την 28^η Απριλίου η πρώτη πενταετία από της Εκλογής και της Αναρρήσεως του Μακαριωτάτου Κυρίου Χριστοδούλου στον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο των Αθηνών και πάσης της Ελλάδος. Ο Μακαριώτατος, στον «Επιβατήριον Λόγον» κατά την ενθρόνισή Του, διεκήρυξε με περισσή σαφήνεια την πρόθεση να αγκαλιάσει τους πάντες, των αλλοδαπών συμπεριλαμβανομένων. Επιτρέψατε να σας μεταφέρω σχετικό απόσπασμα:

«Δεν υπάρχουν για μας δικοί μας και ξένοι. Όλοι είναι παιδιά μας και προς όλους απευθύνεται ο λόγος της αγάπης μας και η

έμπρακτη εφαρμογή του. Η πόλη αυτή, εξ αιτίας της πληθυσμιακής της σύνθεσης, παρουσιάζει μια ποικιλία ανθρώπων, γηγενών και ξένων, πού έχουν εγκατασταθεί εδώ για να εργασθούν και να επιβιώσουν. Οι ξένοι .... αποτελούν μια ιδιαίτερη ομάδα ανθρώπων, πού, όμως δεν παύουν να είναι και αυτοί παιδιά του Θεού. Κάποια πρόσφατα κρούσματα δυσμενών σε βάρος των διακρίσεων δεν μπορεί να αποδίδουν το περιεχόμενο των αισθημάτων πού τρέφει αυτή η πόλη και οι κάτοικοί της προς τους ξένους. Εκδηλώσεις ξενοφοβίας ή και ρατσισμού είναι ξένες και προς την παράδοση και προς την ιστορία μας και θα πρέπει όλοι να βοηθήσουμε να εξαλειφθούν...». Οι ξένοι και οι πρόσφυγες συμπεριλαμβάνονται στο «πεδίο δράσεως της Εκκλησίας, «που όχι μόνον αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, αλλά και συντρέχει ανάλογες προσπάθειες του κράτους ή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας»¹

Την υπόσχεση αυτή την ετήρησε ο Μακαριώτατος με θρησκευτική ευλάβεια με τις δραστηριότητες στην Ιερά Αρχιεπισκοπή, που ήδη μάς απαρίθμησε ο Άγιος Πρωτοσύγκελλος, αλλά και με την «μετακένωση» της στάσεως αυτής και στο Σώμα της Σεπτής Ιεραρχίας, εις την Ημερησίαν Διάταξιν δύο Συνόδων της οποίας ανέγραψε το θέμα των Αλλοδαπών και των Ποιμαντικών Αιτημάτων που απορρέουν από την μετατροπή της κοινωνίας μας, και ιδιαίτερα της Ενορίας, σε πολυγλωσσική και πολιτισμικώς και θρησκευτικώς πολυφωνική. Όπως επίσης και με Επίσημα Μηνήματα, Ομιλίες, Συνηγορίες, Επιστολές και Αιτήματα προς τις αρμόδιες Ελληνικές και Ευρωπαϊκές Αρχές. Με όλα αυτά, καθώς και με Πανευρωπαϊκά και Διεκκλησιαστικά Συνέδρια, όπως λ.χ. αυτό που διοργανώθηκε στην Αθήνα την περασμένο Νοέμβριο για τους Ατυπούς Μετανάστες στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, και φυσικά και με το σημερινό μας Συνέδριο, ο Μακαριώτατος επιτυγχάνει να διατηρήσει στην εκκλησιαστική και πολιτική επικαιρότητα το ζήτημα του σεβασμού του προσώπου του ξένου και της αξίας του ως Εικόνας Θεού.

Επιτρέψατέ μου να κλείσω την παρέκβαση αυτή με μια μύχια ευχή: Πολλά και Ολβια και με Υγείαν την κατ' άμφω τα Έτη Σας εις το Πηδάλιον της Εκκλησίας μας, Μακαριώτατε.

---

¹ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Α. κ. π. Ε. (1998). Λόγος Επιβατήριος. Αθήνα: 6.

1. ΤΟ ΘΕΜΑ

Το θέμα που μου ανετέθη να παρουσιάσω ενώπιον της αγάπης σας έχει τον τίτλο: «Η εικόνα του προβλήματος της μετανάστευσης». Το θέμα είναι πολυσχιδές, πολύπλευρο και πολύπτυχο. Κατ' ανάγκην θα αναφερθούν εδώ επιλεκτικώς μερικές μόνον από τις πλευρές του, κατά προτίμηση όσες είναι αναγκαίες για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης και όσες μπορεί να είναι χρήσιμες για το ποιμαντικό έργο της Ενορίας. Θα επιχειρήσω να παρουσιάσω το θέμα μου με κάθε δυνατή συντομία, ώστε να εξασφαλισθεί χρόνος για συζήτηση, στην οποία θα μπορούσαν να δοθούν περισσότερες λεπτομέρειες στα θέματα που θα υπάρξει ενδεχόμενο ενδιαφέρον. Η εισήγησή μου συγκροτείται από τρεις κύριες ενότητες:

- Η πρώτη Ενότητα τιτλοφορείται «Οικονομικοί Μετανάστες στην Ελλάδα» και αναφέρεται στο φαινόμενο της μετανάστευσης και στην παρουσία μεταναστών στη χώρα μας.
- Η δεύτερη Ενότητα προσπαθεί να απαντήσει σε δύο ερωτήματα: Γιατί φεύγουν οι άνθρωποι αυτοί από τις πατρίδες τους και γιατί έρχονται σε μάς; Είναι η Ενότητα για τα Αίτια της λεγόμενης «Νέας μετανάστευσης» και τους λόγους που μετέτρεψαν τη χώρα μας από χώρα εξαγωγής εργατικού δυναμικού σε χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων.
- Η τρίτη Ενότητα απαριθμεί μερικά από τα προβλήματα που προκύπτουν από την εισροή ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών σε μια χώρα και μια κοινωνία που δεν ήταν για κάτι τέτοιο προετοιμασμένες. Από την αναφορά των προβλημάτων αυτών μπορούν να προκύψουν πιστεύω ερωτήματα για τη συζήτηση και για το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει η Εκκλησία γενικώς και η ενορία ειδικότερα για την επωφελή για όλους αντιμετώπισή τους.

Ερχόμεθα λοιπόν στην πρώτη Ενότητα:

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Από τις τελευταίες δεκαετίες του 20 αιώνα ζούμε μια χωρίς προηγούμενο αλματώδη ανάπτυξη στα συστήματα των επικοινωνιών, των πληροφοριών, και των συγκοινωνιών. Η ανάπτυξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του χώρου και του χρόνου, τη δραματική μείωση του κόστους μεταφορών και επικοινωνιών, και τη διάδοση και διάχυση των πληροφοριών σε ολόκληρο τον πλανήτη μας και «σε πραγματικό χρόνο».

Μια από τις συνέπειες αυτών των εξελίξεων είναι και η παρατηρούμενη ιδιαίτερα από το 1990 και εντεύθεν σημαντική αύξηση στην έκταση, τη σύνθεση, την ποιότητα και την ένταση των μεταναστευτικών κινήσεων, οι οποίες, μετά την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, συμπεριλαμβάνουν πλέον και πληθυσμούς από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και κατά κάποιο τρόπο προσδίδουν στις νέες μεταναστευτικές κινήσεις ένα χαρακτήρα «παγκοσμιοτήτος». Μετανάστες από χώρες της Αφρικής, της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Ευρώπης κατακλύζουν σήμερα τα αστικά και μητροπολιτικά κέντρα των ανεπτυγμένων χωρών με εκτεταμένες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, δημογραφικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές συνέπειες, οι οποίες, τουλάχιστον στη χώρα μας, δεν έχουν μέχρι σήμερα επαρκώς και προσφόρων ερευνηθεί².

Όσον αφορά στην Ευρώπη, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε εδώ κάτι που συνήθως λησμονείται, ότι δηλαδή μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1960 όλες σχεδόν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου ήσαν χώρες αποστολής μεταναστών προς τις Υπερπόντιες χώρες, κυρίως τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αυστραλία και την Νότιο Αφρική. Κατά την περίοδο 1750-1950 η Ευρώπη έστειλε στις Υπερπόντιες Χώρες περίπου 70 εκατομμύρια μετανάστες. Η δεκαετία του 1960 ήταν μια δεκαετία ενδοευρωπαϊκής κυρίως μετανάστευσης και μόνο από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 αποκτά η Ευρώπη σημαντικό αριθμό μεταναστών από άλλες Ηπείρους.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 χωρών, ο αριθμός των λεγομένων υπηκόων από Τρίτες χώρες, χώρες δηλαδή που δεν ανήκουν στην

---

² Λείπει εν πολλοίς ακόμη και η κατάλληλη ορολογία και μέθοδος έρευνας και αναλύσεως του φαινομένου, που τις περισσότερες φορές προσεγγίζεται με κατηγορίες και μεθόδους από την έρευνα της κλασικής μετανάστευσης, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι βαθειές ποιοτικές αλλαγές που επήλθαν εν τω μεταξύ και επιτείνονται με την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης.

Ευρωπαϊκή Ένωση, αυξήθηκε δραματικά τα τελευταία χρόνια: Από 8.2 εκατομμύρια που ήταν το 1985 ανήλθε σε 13.2 εκατομμύρια το έτος 2000. Πρόκειται για μια ιστορικής σημασίας μεταβολή, η οποία σημειώθηκε αρχικά στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης και σταδιακά επεκτάθηκε και εξακολουθεί να επεκτείνεται αρχικώς στον λεγόμενο Ευρωπαϊκό Νότο, δηλαδή στην Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα, τα τελευταία δε χρόνια και παρά τα σοβαρά οικονομικά και άλλα προβλήματα που υπάρχουν, επεκτείνεται και σε ορισμένες χώρες του πρώην Ανατολικού Συνασπισμού. Σήμερα η Ευρώπη δέχεται μεγάλους αριθμούς μεταναστών και προσφύγων από ολόκληρη την Υδρόγειο³.

Όσον αφορά τώρα ιδιαίτερα τη χώρα μας, όλοι μας γνωρίζουμε ότι η Ελλάδα υπήρξε κατά παράδοση «χώρα εξαγωγής» πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, από της ιδρύσεως του Νέου Ελληνικού Κράτους μέχρι και τον Δεύτερο παγκόσμιο Πόλεμο μετανάστευσαν προς Υπερπόντιες Χώρες, κυρίως προς τις ΗΠΑ, 511 106 άτομα. Για το διάστημα από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και το 1977, οπότε η Στατιστική Υπηρεσία έπαυσε να τηρεί στοιχεία μετανάστευσης, οι επίσημοι αριθμοί λένε ότι μετανάστευσαν συνολικώς περίπου 1 200 000, εκ των οποίων οι 507 453 κατευθύνθηκαν προς Υπερπόντιες Χώρες, (ΗΠΑ, Αυστραλία και Καναδά), ενώ οι λοιποί εστράφησαν κυρίως προς την τότε Δυτική Γερμανία και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως το Βέλγιο, η Ολλανδία και η Σουηδία. Για πρώτη φορά στην δεκαετία του 70 το μεταναστευτικό ισοζύγιο της Ελλάδος γίνεται θετικό, όχι όμως ένεκα της εισροής αλλοδαπών μεταναστών, αλλά διότι άρχιζε το ρεύμα της παλιννόστησης των Ελλήνων από τη Δυτική Ευρώπη και αργότερα και του επαναπατρισμού των πολιτικών προσφύγων.

---

³ Υπολογίζεται ότι κατά την περίοδο 1750-1950 μετανάστευσαν από την Ευρώπη προς τις Υπερπόντιες χώρες περίπου 60 έως 70 εκατομμύρια. Βλέπε: Ibid., σελ. 20.

2.2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αν εξαιρέσει κανείς την περίπτωση απασχολήσεως Ισπανών και Σαρδηνίων εργατών στο Λαύριο⁴ στα τέλη του 19ου αιώνας, όπως επίσης και την απασχόληση αλλοδαπών στην Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία, η χρησιμοποίηση αλλοδαπών εργατών από την ελληνική οικονομία ήταν σπάνιο φαινόμενο μέχρι τη δεκαετία του 1990. Για πρώτη φορά μαρτυρείται παρουσία και νόμιμη απασχόληση μικρού αριθμού ανειδίκευτων αλλοδαπών εργατών στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Επρόκειτο κυρίως για εποχικούς Ισπανούς εργάτες, απασχολούμενους στην Πελοπόν-νησο και την Κρήτη για τις ανάγκες της γεωργίας (συγκομιδή ελαιών). Αρχές της δεκαετίας του 1970 γίνεται ευρύτερα αισθητή η έλλειψη εργατικών χεριών και στους άλλους κλάδους της οικονομίας, οφειλόμενη κυρίως στη μεγάλη μεταναστευτική αφαίμαξη της υπαίθρου κατά τη μεγάλη «έξοδο» της δεκαετίας του 1960. Το 1972 ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων εξήτησε την πρόσκληση 10 000 αλλοδαπών εργατών για τις ανάγκες της βιομηχανίας. Την ίδια εποχή, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας, απησχολούντο στην Ελλάδα 15-20 χιλιάδες αλλοδαποί, κυρίως Αφρικανοί. Την περίοδο αυτή επίσης διμερείς συμφωνίες με τις Φιλιππίνες δίνουν την ευκαιρία σε 60 000 περίπου Φιλιππινέζες να απασχοληθούν στην Ελλάδα ως οικιακές βοηθοί με τριετή αρχικώς σύμβαση εργασίας.

Η κατάσταση άλλαξε άρδην μετά από την πτώση του καθεστώτος στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα, μετετράπησαν από τη μιά μέρα στην άλλη από χώρες κατά παράδοση «εξαγωγής» μεταναστών σε χώρες μαζικής υποδοχής μεγάλου αριθμού μεταναστών, χωρίς να διαθέτουν τις αναγκαίες προς τούτο προϋποθέσεις (οικονομικές, κοινωνικές και υποδομής). Ιδιαίτερα η χώρα μας, μολονότι μέχρι και σήμερα εμφανίζει τους χαμηλότερους δείκτες οικονομικών επιδόσεων και ευημερίας τόσο μεταξύ των Χωρών της ΕΕ γενικώς όσον και ειδικότερον μεταξύ των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, και παρόλο που εμφανίζει από τους υψηλότερους δείκτες μακροχρόνιας ανεργίας⁵ και

---

⁴ Η Γαλλική Εταιρεία (1864) και η διάδοχός της Ελληνική Εταιρεία (από του 1873) εκμεταλλεύσεως των εκβολάδων και σκωριών των αρχαίων μεταλλείων της Λαυρεωτικής ήσαν πιθανώς οι πρώτες που απασχόλησαν αλλοδαπό εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα.

⁵ Σύμφωνα με Έκθεση της Κομισιόν, που δόθηκε στη δημοσιότητα εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στοκχόλμης στα τέλη του Μαρτίου του 2001, το 55% των ανέργων στην Ελλάδα, ηλικίας από 25 έως 64 ετών, είναι μακροχρόνια άνεργοι. Το αντίστοιχο ποσοστό για νέους κάτω των 25 ετών αυξήθηκε από 20.3% που ήταν το 1994, σε 23% το 1999. Πρόκειται για τη δεύτερη χειρότερη επίδοση σε ολόκληρη την Ε.Ε. αμέσως μετά την Ιταλία (25.4%), στην οποία όμως η κατάσταση παραμένει στάσιμη, αντίθετα με την τάση χειροτερεύσεως στην Ελλάδα.

διαβίωσης κάτω από το όριο της φτώχειας, συμβαίνει να φιλοξενεί το μεγαλύτερο σε σχέση με τον πληθυσμό της ποσοστό αλλοδαπών.

Ακριβή στατιστικά στοιχεία για τον συνολικό αριθμό των οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας δεν υπάρχουν, εκ του λόγου ότι παρά τις δύο νομιμοποιήσεις το 1998 και το 2001 ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών εξακολουθεί να ανήκει στους «άτυπους» ή «ανεπίσημους» μετανάστες, τους γνωστούς ως «λαθρομετανάστες». Από τον συνδυασμό των στοιχείων της ΕΣΥΕ για τον πληθυσμό⁶, των δύο νομιμοποιήσεων και του κατ' εκτίμηση αριθμού των αλλοδαπών που δεν απεγράφησαν και δεν υπέβαλαν αίτηση για νομιμοποίηση μπορεί να υπολογίσει κανείς ότι ο συνολικός αριθμός των ατόμων ξένης υπηκοότητας στην Ελλάδα κυμαίνεται στο 1 έως 1.2 εκατομμύρια. Από αυτούς είναι πολύ δύσκολο τελικώς να υπολογίσει κανείς πόσοι είναι νόμιμοι, δεδομένου ότι δεν εδόθη ποτέ επισήμως ο ακριβής αριθμός των νομιμοποιηθέντων και οι αριθμοί που δίδονται από διάφορες υπηρεσίες διαφέρουν μεταξύ τους. Εκτιμάται ότι ο αριθμός των νομιμοποιημένων ή υπό νομιμοποίηση δεν πρέπει να απέχει πολύ από τις 550 000, ενώ μερικά υπουργεία δίδουν αριθμούς μεταξύ 600 και 700 χιλιάδων. Οι δικές μας εκτιμήσεις είναι ότι ο αλλοδαπός πληθυσμός στην Ελλάδα αντιστοιχεί στο 10% περίπου του ελληνικού πληθυσμού και στο 18-20% του ενεργού πληθυσμού της χώρας.

Το φαινόμενο είναι πρωτόγνωρο για τη χώρα μας. Μέσα σε μία δεκαετία οι μετανάστες έχουν αποβεί σταθερό συστατικό στοιχείο της ελληνικής κοινωνίας. Φαίνεται δε ότι οι ανάγκες της οικονομίας και παραοικονομίας, η γήρανση του πληθυσμού⁷ και το ασφαλιστικό αποτελούν παράγοντες που θα συντελέσουν στο μέλλον σε αύξηση μάλλον παρά την μείωση της παρουσίας μεταναστών στη χώρα μας. Αλλωστε και η πρόθεση των ίδιων των μεταναστών είναι να παραμείνουν. Μερικοί μάλιστα θα επιθυμούσαν και να εγκατασταθούν μόνιμως στην Ελλάδα. Μετανάστης λοιπόν, όπως κάποτε ελέχθη, δεν είναι αυτός που έρχεται σήμερα και αύριο φεύγει, αλλά αυτός που έρχεται σήμερα και αύριο μένει.

---

⁶ Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσία ο πληθυσμός της Ελλάδας ανήρχετο το 2000 σε 10 964 020 άτομα, εκ των οποίων 797 091 ή 7,27% ήσαν αλλοδαποί.

⁷ ΜΠΑΚΑΒΟΣ, Χ. and Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (2003). Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική. Αθήνα, ΙΝΕ., σελ. 41 εξής.

3. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

3.1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Πολλοί και ποικίλοι είναι οι λόγοι που εξαναγκάζουν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν οικείους και οικεία και να ξενιτευθούν, είτε ως πρόσφυγες είτε ως μετανάστες. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι η φτώχεια και η βία. Στη νέα μετανάστευση και οι δύο αυτοί λόγοι πολύ συχνά συνυπάρχουν. Στην παράγραφο αυτή θα αναφερθούμε με συντομία στους κυριότερους λόγους που συνέβαλαν στην αύξηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών μετακινήσεων κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20 αιώνας⁸.

- Ενας πρώτος λόγος είναι η μεγάλη φτώχεια. Η πλειονότητα των μεταναστών και των προσφύγων προέρχεται από τις υπερχρεωμένες χώρες του άλλοτε Τρίτου Κόσμου. Η εξυπηρέτηση του χρέους των χωρών αυτών απαίτησε κατά την περίοδο 1982-1990 περί τα 1.3 τρισεκατομμύρια δολάρια, αλλά οι χώρες αυτές βρέθηκαν το 1990 με αυξημένο κατά 60% το εξωτερικό τους χρέος. Το αποτέλεσμα της οικονομικής αυτής αφαιμάξης είναι γνωστό: 1.3 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζούν σήμερα υπό συνθήκες απόλυτης ένδειας. Το 1/3 των παιδιών υποσιτίζεται και η παιδική θνησιμότητα κυμαίνεται ετησίως μεταξύ 8 και 9 εκατομμυρίων. Ο αριθμός αυτός είναι οκταπλάσιος από τον ετήσιο αριθμό θυμάτων από ένοπλες συγκρούσεις και συρράξεις⁹.
- Δεύτερος σπουδαίος λόγος είναι η βία. Καταπιεστικά πολιτικά καθεστώτα, ένοπλες συρράξεις, πολιτικές, θρησκευτικές και εθνοτικές διώξεις και καθάρσεις, παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν είναι μόνον το αποτέλεσμα υπανάπτυξης και σπάνεως των οικονομικών αγαθών. Συνδέεται άμεσα και με τον πολιτικό βίο των χωρών μετά το πέρας της αποικιοκρατίας για τις χώρες της Αφρικής και της Ασίας και μετά την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων για τις χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Οι κάτοικοι των χωρών αυτών κατώρθωσαν στο παρελθόν να συμβιώνουν ειρηνικώς επί

---

⁸ Ο αριθμός αυτών που μεταναστεύουν από τις αναπτυσσόμενες προς τις ανεπτυγμένες χώρες τετραπλασιάστηκε κατά την τελευταία εικοσαετία. Από 230 000 ετησίως που ήταν το 1960 έφθασε τις 940 000 στα τέλη της δεκαετίας του 1990. POPULATION ACTION INTERNATIONAL: Global Migration: People on the Move. Washington: Population Action International, 1994.

⁹ Πρβλ. σχετικώς FERRIS, E. (1998). Uprooted, Refugees and Forced Migrants. New York, Friendship Press. σελίς 21-31.

εκατονταετίες, να συνάπτουν μικτούς γάμους, και να δημιουργούν από κοινού. Ιδιοτελή και συχνά ξενοκίνητα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα Δυτικών Χωρών υποδαυλίζουν σήμερα και εξωθούν σε συγκρούσεις ανάμεσα σε εθνοτικές, γλωσσικές και θρησκευτικές μειονότητες και καλλιεργούν μίσση και διχασμούς. Ολες σχεδόν οι πρόσφατες ένοπλες συγκρούσεις και συρράξεις, από τη Βοσνία και το Κοσσυφοπέδιο μέχρι το Τατζικιστάν, την Τσετσενία, το Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία, και από τη Ρουάντα, το Μπουρούντι και το Ζαΐρ μέχρι τη Σρι-Λάνκα και την Αγκόλα είναι εμφύλιοι πόλεμοι, οι οποίοι διεξάγονται όχι ανάμεσα στα κράτη, αλλά *intra muros*, μέσα στα ίδια τα εθνικά κράτη, προκαλώντας εκτεταμένους εκτοπισμούς του γηγενούς πληθυσμού και στρατιές προσφύγων¹⁰. Ορισμένα μάλιστα από τα Δυτικά Κράτη επικαλούνται κατά καιρούς και επιλεκτικώς υποτιθέμενες ή και πραγματικές εθνοκαθάρσεις, δυσμενείς διακρίσεις και καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μειονοτήτων, με απώτερο σκοπό να παρέμβουν με πολέμους (Πόλεμος του Κόλπου, Κοσσυφοπέδιο, εισβολή στο Ιράκ), τους οποίους μάλιστα προκλητικώς και ψευδεπιγράφως βαπτίζουν «ανθρωπιστικές παρεμβάσεις» (*humanitarian interventions* ή «απελευθερωτικούς πολέμους»), τη στιγμή που επί δεκαετίες εθελουτυφλούν μπροστά σε ανάλογες ή και χειρότερες περιπτώσεις κατάφορης και εξόφθαλμης καταπάτησης και καταστρατήγησης των ιδίων δικαιωμάτων (λ.χ. περίπτωση Κύπρου).

- Μία τρίτη σοβαρή αιτία που προκάλεσε ιδιαίτερα μεγάλες μεταναστευτικές εξόδους από τη γείτονα Αλβανία και από τις άλλες χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού, είναι ότι μαζί με την κατάρρευση του πολιτικού καθεστώτος κατέρρευσε και ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός και αποσυντέθηκε ο κοινωνικός ιστός: η διοίκηση, η οικονομία, η αγορά εργασίας, το Κράτος Προνοίας, η παιδεία, η υγεία, η ασφάλεια, η γειτονιά, η οικογένεια, τα πάντα έπαψαν να λειτουργούν και εβύθισαν τη χώρα σε ένα πολιτικό και κοινωνικό χάος. Η ανεργία έπληξε περισσότερο από τον μισό πληθυσμό και οι εργαζόμενοι δεν αμείβονται μόνον με πεινυρά ποσά, που δεν επαρκούν για την κάλυψη και των πλέον στοιχειωδών αναγκών διαβίωσης, αλλά και πολλές φορές πληρώνονται αναδρομικώς ανά τρίμηνο ή και εξάμηνο. Για τους ανθρώπους αυτούς η μετανάστευση σημαίνει κατά πρώτο και κύριο λόγο εξασφάλιση του επιουσίου· κατά δεύτερο όμως, αλλά

¹⁰ Ο πόλεμος της Βοσνίας εδημιούργησε 3 000 000 πρόσφυγες. Τουλάχιστον 1 000 000 ήταν οι πρόσφυγες του Κοσσυφοπεδίου. Ο πόλεμος της Ρουάντα είχε 500 000 νεκρούς και 2 000 000 πρόσφυγες. Σε 4 000 000 υπολογίζονται οι εκτοπισμένοι μέσα στα σύνορα της πατρίδος τους.

σημαντικότερο, όπως τουλάχιστον οι ίδιοι διαβεβαιώνουν, εξασφάλιση παιδείας και προοπτικής για τα παιδιά τους, για τα οποία δεν βλέπουν επί του παρόντος κανένα μέλλον στην πατρίδα τους. Ιδίως οι Αλβανοί έχουν ζωνφό ενδιαφέρον να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, είναι δε γνωστές οι καλές επιδόσεις των Αλβανοπαίδων στα σχολεία μας.

- Τέταρτη σοβαρή αιτία μεταναστεύσεων είναι η καταστροφή του περιβάλλοντος. Εκτιμάται ότι αυτοί που αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν ένεκα της αποψίλωσης των δασών, της ερήμωσης και ολοσχερούς διάβρωσης του εδάφους των καλλιεργησίμων εκτάσεων και της λειψυδρίας στη χώρα τους κυμαίνονται μεταξύ 10 και 25 εκατομμυρίων. Οι παράγοντες καταστροφής είναι πολλοί. Ενας είναι η απληστία και αλόγιστη εκμετάλλευσή του από τις διεθνικές επιχειρήσεις. Ενας άλλος είναι η φτώχεια, οι πόλεμοι, οι εσωτερικοί εκτοπισμοί και η προσφυγιά, που έχουν ως «παράπλευρη ζημιά» την καταστροφή του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα στις χώρες με αναπτυσσόμενη οικονομία, οι πτωχοί και οι πρόσφυγες, μή έχοντας άλλα μέσα για την κατασκευή και τη θέρμανση των παραπηγμάτων διαμονής τους, καταφεύγουν σε μια ανεξέλεγκτη υλοτομία και προκαλούν, χωρίς να το θέλουν, ανεπανόρθωτες ζημιές στο περιβάλλον¹¹.
- Ενας πέμπτος σημαντικός λόγος είναι η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Δύο από τις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας είναι η μεγέθυνση των οικονομικών ανισοτήτων -τόσο μεταξύ των κρατών, όσο και μέσα στις εθνικές κοινωνίες-, και η δραματική αύξηση του αριθμού των ανέργων και περιθωριοποιημένων. Και οι δύο αυτές συνέπειες οδηγούν τελικώς σε μετανάστευση και «αναγκαστικό εκτοπισμό»¹².
- Ενας έκτος σημαντικός λόγος που συνδέεται και αυτός με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης είναι η αυξημένη και ζωνρή επιθυμία των πολιτών του πρώην Δεύτερου και Τρίτου Κόσμου να συμμετάσχουν και αυτοί με την μετανάστευση στα αγαθά της ελευθερίας, της δημοκρατίας, αλλά και της ευημερίας του ανεπτυγμένου κόσμου. Ο ρόλος των μέσων επικοινωνίας και

¹¹ Στο φτωχό Μαλάουϊ π.χ., το «αντάλλαγμα» για τη φιλοξενία 1 000 000 προσφύγων από τη Μοζαμβίκη ήταν η πλήρης καταστροφή του δασικού του πλούτου.

¹² Νεώτερες εκτιμήσεις των Ηνωμένων Εθνών θεμελιώνουν την άποψη ότι «Συνολικά, περίπου 50 εκατομμύρια άνθρωποι σε ολόκληρο τον κόσμο θα μπορούσαν δικαιολογημένα να χαρακτηριστούν ως θύματα επιβεβλημένης εκτόπισης. UNHCR: Οι Πρόσφυγες του Κόσμου 1997-1998. Προβλήματα και Στρατηγικές. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998, σελ. 19.

ιδιαίτερα της τηλεόρασης και είναι στην περίπτωση αυτή καταλυτικός, αλλά και παραπλανητικός, αφού δημιουργεί εσφαλμένες εντυπώσεις και την ψευδαίσθηση ενός προσιτού στον καθένα κόσμου ευημερίας. Αυτό που αγνοούν τελικώς οι πολίτες του Τρίτου Κόσμου είναι αυτό που προσφυώς παρατηρείται στην τελευταία (1999) Έκθεση των Ηνωμένων Εθνών για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη: «Μπορεί η συρρίκνωση του χώρου και του χρόνου και η κατάργηση των συνόρων να εδημιούργησαν πράγματι ένα ‘παγκόσμιο χωριό’. Όμως πολίτης του χωριού αυτού δεν μπορεί να γίνει ο καθένας. Για την παγκόσμια αφρόκρεμα των ειδικών δεν υπάρχουν, παρά μόνο ασήμαντα εμπόδια στα σύνορα. Τα δισεκατομμύρια όμως από τους λοιπούς σκοντάφτουν σε συνοριακά τείχη εξίσου υψηλά και αδιαπέραστα, όσο ήσαν και στο παρελθόν»

Στην Ευρώπη τα εμπόδια αυτά γίνονται αισθητά στους πολίτες από Τρίτες Χώρες ήδη από το 1973, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να εφαρμόσει μια πολιτική «μηδενικής μετανάστευσης», ιδιαίτερα όμως από το 1985, οπότε με τη Συμφωνία του Schengen προχώρησε και στην προσπάθεια «φρουριοποίησης» της ΕΕ και απόθησης extra muros όλων των προσφύγων και μεταναστών από τρίτες χώρες¹³.

3.2. Η ΕΛΛΑΔΑ ΧΩΡΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Όσον αφορά στους λόγους, για τους οποίους η λεγόμενη «νέα μετανάστευση» στρέφεται προς τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, και επομένως και στη χώρα μας, θα μπορούσε κανείς να αναφέρει εδώ πολύ συνοπτικά τα ακόλουθα:

- Πρώτον, η γεωγραφική τους θέση καθιστά τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου φυσικές «Πύλες» προς την Ευρώπη για όσους προέρχονται από τη Μέση Ανατολή την Αφρική και την Ασία¹⁴.

---

udies 17, New York: UN1, 1993.

¹³ Η Συμφωνία του Schengen (1985) υπεγράφη αρχικώς μεταξύ Βελγίου, Ολλανδίας, Λουξεμβούργου, Γαλλίας και Γερμανίας. Στη Συμφωνία προσχώρησαν αργότερα η Ιταλία (1990), η Πορτογαλία και Ισπανία (1991) και η Ελλάδα (1992). Από τον Απρίλιο του 1995 άρχισε η εφαρμογή της Συμφωνίας με την κατάργηση των ελέγχων στα αεροδρόμια για τους υπηκόους των κρατών-μελών που είχαν υπογράψει. Σήμερα η Συνθήκη του Schengen αποτελεί πλέον μέρος των ενοποιημένων Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹⁴Στις χώρες του Νότου επικρατεί μια περισσότερο «φιλόανθρωπη» νοοτροπία και μια εντελώς διαφορετική στάση απέναντι στον «Ξένο». Επιπλέον, οι χώρες αυτές αντιμετωπίζουν αντικειμενικές δυσκολίες να αστυνομεύσουν αποτελεσματικώς τα σύνορά τους. Η χώρα μας λ.χ. είναι σχεδόν αδύνατον να ελέγξει αυστηρά τα πολυάριθμα νησιά, τις νησίδες και τις βραχονησίδες της, τα 15 000 χιλιόμετρα ακτών, στις οποίες καθημερινώς αποβιβάζονται λαθρομετανάστες, και τα 1 180 χιλιόμετρα

Επί πλέον στις περισσότερες από τις χώρες αυτές η φύλαξη των συνόρων είναι πολύ δύσκολη, πράγμα που διευκολύνει όλους εκείνους που προτίθενται να μπούν στην Ευρώπη ως λαθρομετανάστες. Η Ελλάδα έχει επανειλημμένως κατακριθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τα «πωρώδη» σύνορά της.

- Δεύτερον, για τους προερχόμενους από τις Χώρες της Ανατολικής Ευρώπης σημαντικοί παράγοντες είναι η γειτνίαση με την Ελλάδα και την Ιταλία, οι ιστορικοί δεσμοί, πολλές φορές η γνώση της γλώσσας και το κοινό στοιχείο της θρησκείας, όπως επίσης, κατά τις ομολογίες ιδίως Αλβανών, ένα αίσθημα πολιτιστικής συγγένειας. Το τελευταίο είναι ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο, διότι αφενός ερμηνεύει την προθυμία, την δεκτικότητα, αλλά και την ικανότητα των Αλβανών να προσαρμοσθούν στην ελληνική κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα, και αφετέρου, με κατάλληλο χειρισμό, θα μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντική μείωση των εντάσεων και βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία, ιδίως με την δεύτερη γενεά μεταναστών. Είναι ένα θέμα που ίσως αξίζει να συζητήσουμε στο Συνέδριο αυτό.
- Τρίτος λόγος επιλογής της Ελλάδος και των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου είναι το γεγονός ότι οι χώρες αυτές είναι τουριστικές, πράγμα που διευκολύνει σημαντικά τη λαθροδιακίνηση¹⁵. Δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι όσοι βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα δεν εισήλθαν και παράνομα στη χώρα. Ένας σημαντικός αριθμός εισέρχεται και προτιμά να εισέρχεται νόμιμα, μεταξύ αυτών είναι όσοι έρχονται με τουριστική βίζα, και εν συνεχεία απλώς παραβιάζουν τις προθεσμίες νόμιμης παραμονής τους στη χώρα.
- Ένας άλλος παράγοντας που δεν πρέπει να λησμονείται είναι ο ρόλος των μεταναστευτικών δικτύων. Η ύπαρξη προεγκατεστημένων ομοεθνών, συγγενών ή φίλων, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα στις σημερινές μεταναστεύσεις. Τα δίκτυα αυτά αποτελούν εγγύηση και δημιουργούν αίσθημα ασφάλειας εξασφαλίζοντας στον νεοαφικνούμενο στέγη, εργασία,

---

δύσβατων ηπειρωτικών και εν πολλοίς ορεινών συνόρων, τα οποία διαβαίνουν νύκτωρ και πεζή οι βόρειοι γείτονές μας, χρησιμοποιώντας αφύλακτες ατραπούς και ανεπίσημες διαβάσεις, Κατ' επανάληψη η ΕΕ κατηγορήσε τη χώρα μας για τα «πωρώδη» σύνορά της.

¹⁵ Πολλοί τουρίστες βρίσκουν σημαντικές ευκαιρίες ανεπίσημης απασχόλησης κατά τους θερινούς μήνες στα τουριστικά κέντρα της Ελλάδος και αρκετοί από αυτούς παραχειμάζουν στη χώρα μας. Είναι σύνηθες το φαινόμενο τουριστών και ναυτικών, οι οποίοι, εισερχόμενοι αρχικώς νομίμως στη χώρα, επεκτείνουν αυθαίρετα την παραμονή τους πέραν από τις νόμιμες προθεσμίες, καθιστάμενοι με τον τρόπο αυτό «παράνομοι.»

γνωριμίες, αλλά και τις απαραίτητες πληροφορίες για τη διοργάνωση της ζωής του και τον τρόπο να προφυλαχθεί από τους ελέγχους της Αστυνομίας και τον κίνδυνο απέλασης. Ακόμη και τα δίκτυα των λαθροδιακινητών αξιολογούνται διαφορετικά από τους λαθρομετανάστες. Για ορισμένους από αυτούς δεν υπάρχει κανένας άλλος τρόπος να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, και να φθάσουν ασφαλείς σε κάποια ευρωπαϊκή χώρα.

- Πέμπτον σε όλες τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου υπάρχει μια ανθούσα παραοικονομία, η οποία προσφέρει πολύ εύκολα ευκαιρίες απασχολήσεως στους μετανάστες. Για τη χώρα μας υπολογίζεται ότι η παραοικονομία κυμαίνεται στο 30 με 40%. Οι άτυποι μετανάστες είναι περιζήτητοι ιδίως στους κλάδους εκείνους της οικονομίας που δεν είναι αυστηρώς ρυθμισμένοι (γεωργία, οικοδομές, μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, φροντίδα των γερόντων, υπηρεσία στα σπίτια, τουριστικός τομέας, διασκέδαση και ψυχαγωγία, κλπ) ¹⁶. Η συμβολή των μεταναστών στους κλάδους αυτούς της οικονομίας είναι πράγματι πολύτιμη και η ωφέλεια δεν περιορίζεται μόνον στους επαγγελματίες εργοδότες, αλλά διαχέεται και σε όλα τα αστικά τουλάχιστον νοικοκυριά. Χωρίς την παρουσία των μεταναστών πολλές από τις γεωργικές εργασίες δεν θα γίνοντο¹⁷, Υπό τις σημερινές συνθήκες σκληρού ανταγωνισμού και παγκοσμιοποίησης της οικονομίας πολλές από τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις δεν θα ήσαν βιώσιμες χωρίς τα ευέλικτα και φθηνά εργατικά χέρια των λαθρομεταναστών. Υπάρχουν σχετικές έρευνες, οι οποίες τεκμηριώνουν την σημαντική συμβολή των μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία γενικώς και ιδιαίτερα στην επίτευξη των κριτηρίων του Maastricht από την χώρα μας. Δεν θα πρέπει όμως επ' ουδενί λόγω να υποτιμάται και η μεγάλη συμβολή τους για τη φροντίδα των ασθενών και των γερόντων, την φύλαξη των παιδιών και την διευκόλυνση της Ελληνίδας να αναλάβει εργασία έξω από το σπίτι.
- Έκτον, οι περισσότεροι λαθρομετανάστες θεωρούν τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου ως χώρες προσωρινής παραμονής και χώρες διελεύσεως. Τις χρησιμοποιούν κατά κάποιο τρόπο ως «αίθουσες αναμονής», μέχρις ότου βρουν μια ευκαιρία να προωθηθούν προς

---

¹⁶ Για την ανάπτυξη του ρεύματος λαθρομεταναστών και την απασχόλησή τους στην παραοικονομία βλέπε: Antonios K. PAPANTONIOU- Maria FRANGOULI-PAPANTONIOU and Artemis KALAVANOU: Migrants Insertion in the Informal Economy. Deviant Behaviour and the Impact on the Receiving Societies, Research Report, Athens 1996.

¹⁷ Για την κατάσταση στη Βόρειο Ελλάδα βλέπε την έρευνα: Th. LIANOS, Al. SARRIS and L. KATSELLI: The impact of immigration on local labour markets: The case of Northern Greece. Athens: Center for Economic Policy Research, 1995.

τις περισσότερες ευημερούσες και περισσότερα προσφέρουσες χώρες του ευρωπαϊκού Βορρά. Παρά ταύτα όμως, οι όλο και αυστηρότεροι συνοριακοί έλεγχοι σε συνδυασμό και με τη γήρανση του πληθυσμού, την ερήμωση της Υπαίθρου και τη μεγάλη ανάπτυξη της παραοικονομίας στην Ελλάδα όσο και στις άλλες Νοτιοευρωπαϊκές χώρες συντελούν, ώστε αρκετοί τελικώς να παραμένουν.

4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Κάθε μετανάστευση δημιουργεί προβλήματα «τεχνικής φύσεως», αλλά και ποιοτικής υφής τόσο για τους ίδιους τους μετανάστες όσο και για την κοινωνία υποδοχής. Ως προς τα προβλήματα στην κοινωνία υποδοχής, ακόμη και στην ιδανική περίπτωση μιας επιθυμητής, σχολαστικώς οργανωμένης και απολύτως ελεγχόμενης υποδοχής μεταναστών ανακύπτουν σοβαρά προβλήματα εντάξεως των εισδημούντων, ιδίως εάν εισδημούν σε μεγάλο αριθμό. Τα προβλήματα αυτά μπορεί να σχετίζονται με τη στοιχειώδη έστω, αλλά πάντως αξιοπρεπή στέγαση, με την σχετική επιβαρύνση των κοινωνικών υπηρεσιών (νοσοκομεία, παιδικοί σταθμοί, σχολεία), με τη γλωσσική επικοινωνία, με την προετοιμασία των πολιτών να δεχθούν και να σεβασθούν το διαφορετικό ανάμεσά τους και με τη διασπορά του αλλοδαπού πληθυσμού, ώστε να αποφευχθούν γκεττοποιήσεις. Τα προβλήματα αυτά ογκούνται δυσανάλογα στην περίπτωση που η μετανάστευση δεν είναι επιθυμητή, ούτε οργανωμένη και ελεγχόμενη, αλλά προκύπτει ως μια απροσδόκητη, απρογραμμάτιστη και ανεξέλεγκτη μαζική εισροή σε μια κοινωνία ανέτοιμη και μη διαθέτουσα την αναγκαία τεχνική και κοινωνική υποδομή, όπως συμβαίνει τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας.

Θα επιχειρήσουμε μια συνοπτική απαρίθμηση των κυριοτέρων προβλημάτων που ανακύπτουν.

4.1. ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΕΩΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Η Χώρα μας βρέθηκε τελείως απροπαρασκευή για την υποδοχή ενός τέτοιου όγκου μεταναστών. Δεν διαθέτει την απαιτούμενη τεχνική υποδομή –κυρίως υστερεί στα θέματα στεγάσεως- και έχει σοβαρές ελλείψεις στην οργανωτική και κοινωνική υποδομή (κατάλληλα στελέχη, εμπειρία κλπ). Η έλλειψη υποδομής δημιουργεί δυσάρεστες καταστάσεις τόσο για τους αλλοδαπούς όσο και για τους γηγενείς πολίτες. Μερικά παραδείγματα:

- Θα αρχίσω από το πλέον δυσάρεστο, αλλά δυστυχώς πολύ συνηθισμένο, και πολύ καλά γνωστό στις Συνεργάτιδες της Υπηρεσίας μας από τις συχνές εκκλήσεις και επισκέψεις. Αναφέραμε προηγουμένως ότι ένα σημαντικό ποσοστό αλλοδαπών δεν διαθέτει νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας

στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι κάθε στιγμή διατρέχει τον κίνδυνο να βρεθεί και αργά ή γρήγορα θα βρεθεί πράγματι αντιμέτωπος με την Αστυνομία. Εδώ δημιουργείται αμέσως το πρόβλημα της υποδομής: Οι αστυνομικοί σταθμοί και τα κρατητήρια είναι ασφυκτικώς πεπληρωμένα. Οι κρατούμενοι διαβιούν υπό συνθήκες, οι οποίες δεν προσβάλλουν μόνο την αξιοπρέπεια του ανθρωπίνου προσώπου, αλλά και εγκυμονούν πλείστους όσους κινδύνους για την υγεία των κρατουμένων αρχικώς, των αστυνομικών οργάνων εν συνεχεία και τέλος γενικότερα για τη δημόσια υγεία. Η χώρα μας έχει πολλές φορές επικριθεί από διεθνείς οργανισμούς για τις συνθήκες κρατήσεως αλλοδαπών στα αστυνομικά τμήματα.

- Θα μπορούσε να φέρει κανείς πολλά ανάλογα παραδείγματα. Ακόμη και στην περίπτωση που η Πολιτεία θέλησε να προσφέρει κάτι πολύ σημαντικό και θετικό για τους αλλοδαπούς, την νομιμοποίηση, οι ανεπάρκειες της Υποδομής και της Διοικητικής Μηχανής μετέτρεψαν το εγχείρημα σε εφιάλτη για όλους.
- Αυτό που έχει όμως σημασία να αναφερθεί εδώ είναι ότι οι προαναφερθείσες ελλείψεις μετακυλίου τελικώς τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις της Πολιτείας στην «Κοινωνία των Πολιτών. Η Εκκλησία και ορισμένες από τις ΜΚΟ, αλλά και οι απλοί πολίτες, τις περισσότερες φορές χωρίς την οποιαδήποτε κρατική συμπαράσταση, καλούνται ή και σπεύδουν αφ' εαυτών να αναπληρώσουν τα ελλείποντα και να καλύψουν τις ανάγκες των μεταναστών (περίθαλψη, προσωρινή στέγαση, διατροφή, ιματισμός, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κλπ). Σημαντικό επί του προκειμένου είναι το έργο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής, όσο και των Ιερών Μητροπόλεων, τόσο των παραμεθορίων, όσο αι εκείνων, στα όρια των οποίων συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός μεταναστών και προσφύγων. Η Εκκλησία αποτελεί τρόπον τινά τον Σταθμό Πρώτων Κοινωνικών Βοηθειών για τους αλλοδαπούς, ανεξαρτήτως θρησκευτικής ή εθνικής προελεύσεως και νομικού των status. Προς αυτήν απευθύνονται ακόμη και οι Δημόσιες Υπηρεσίες και οι ΜΚΟ ζητώντας τη βοήθειά της.

4.2. ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Μία άλλη δέσμη προβλημάτων προκύπτει από την πληθυσμιακή σύνθεση των νέων μεταναστευτικών ρευμάτων. Την παλαιά μετανάστευση προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης εχαρακτήριζε η ομοιογένεια των μεταναστών, οι οποίοι κατά το πλείστον προήρχοντο από τις ευρωπαϊκές χώρες του Νότου, ήσαν χριστιανοί, και εθεωρούντο πολιτισμικώς οικείοι. Η γλωσσική επικοινωνία μαζί τους δεν παρουσίαζε ανυπέβλητα εμπόδια. Στα κύρια χαρακτηριστικά της νέας μετανάστευσης συγκαταλέγεται η εθνική, εθνοτική, γλωσσική, πολιτισμική και θρησκευτική «πανσπερμία» και το πολύ μικρό ποσοστό εκπροσωπήσεως κάθε χώρας, εθνότητας ή γλωσσικής οικογένειας στο σύνολο των μεταναστών που καταφεύγουν σε μια χώρα. Στη χώρα μας λ.χ. κατά το πρώτο εξάμηνο του 2000 υπέβαλαν αίτηση χορηγήσεως ασύλου 1 295 αλλοδαποί προερχόμενοι από 92 χώρες! Οι 371 641 αλλοδαποί, οι οποίοι υπέβαλαν αίτηση για τη χορήγηση της λεγόμενης «λευκής κάρτας», προήρχοντο από 180 χώρες! Η γλωσσική και πολιτιστική αυτή ανομοιογένεια δυσχεραίνει πολλαπλώς τόσο την επικοινωνία όσο και τη διοργάνωση κοινωνικών υπηρεσιών και λοιπών δραστηριοτήτων κοινωνικής εντάξεως.

4.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ «ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ»

Το σημαντικότερο πρόβλημα από τη νέα μετανάστευση είναι ο ανεπίσημος και παράνομος χαρακτήρας της. Τα αυστηρά απαγορευτικά μέτρα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, η οποία από τριακονταετίας επιχειρεί να εφαρμόσει πολιτική «μηδενικής μετανάστευσης» και από το 1985 με τη Συνθήκη του Schengen αποπειράται να μετατρέψει τις χώρες της ΕΕ σε απόρθητο «φρούριο» και οιονεί «άβατον» για τους προερχομένους από τρίτες χώρες, απεδείχθησαν αναποτελεσματικά και αλυσιτελή: Αντί για τη μηδενική ή έστω τη νόμιμη μετανάστευση προέκυψε, όπως ελέχθη, και επεκράτησε η «λαθρομετανάστευση». Εκτιμάται ότι, παρά τους αυστηρούς συνοριακούς ελέγχους, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως δέχονται ετησίως κατά μέσο όρο 500 000 «λαθρομετανάστες». Το σύνολο των «λαθρομεταναστών», που εγκαταστάθηκαν κατά τα τελευταία έτη και διαβιούν σε 5 μόνο από τις χώρες της ΕΕ (Γερμανία, Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία) ανέρχεται κατά τις εκτιμήσεις της ίδιας της ΕΕ σε 3.500 000! Μόνο στην Ελλάδα ο αριθμός των «παρανόμων» πριν από την απόφαση της Κυβερνήσεως να προβεί σε νομιμοποίηση εκείνων που πληρούσαν τις προϋποθέσεις εκτιμάτο σε 800 000. Περίπου οι μισοί από αυτούς (371 741) υπέβαλαν αίτηση νομιμοποίησεως. Από αυτούς μόνο 212 860 (=57%) κατώρθωσαν να συγκεντρώσουν τα απαιτούμενα έγγραφα για να προχωρήσουν στο

δεύτερο στάδιο και να ζητήσουν την «πράσινη κάρτα». Και από αυτούς πάλιν, ένεκα γραφειοκρατικών και άλλων εμποδίων, ούτε οι μισοί δεν μπόρεσαν να ικανοποιήσουν το αίτημά τους¹⁸. Ο άτυπος αυτός χαρακτήρας της μετανάστευσης δημιουργεί μια νέα δέσμη δυσεπίλυτων προβλημάτων. Θα αναφερθούμε σε μερικά από αυτά:

4.3.1 ΓΚΕΤΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η παράνομη και ανεξέλεγκτη είσοδος δεν επιτρέπει την ομαλή χωροταξική κατανομή των αλλοδαπών, οι οποίοι συγκεντρώνονται είτε στο Κέντρο των πόλεων είτε σε ορισμένες περιοχές, όπου ζούν προεγκατεστημένοι συμπατριώτες τους.

Η συγκέντρωση των αλλοδαπών στις φτωχότερες συνήθως γειτονιές και στο ήδη φθίνον κέντρο των πόλεων συμβάλλει σε περαιτέρω οικονομική και κοινωνική υποβάθμιση των περιοχών αυτών, προξενεί αντιδράσεις των κατοίκων, και οδηγεί στην κοινωνική απομόνωση των μεταναστών. Οι εντόπιοι αισθάνονται ότι η γειτονιά τους δεν τους ανήκει πλέον και είτε τη διεκδικούν βιαίως, είτε διαμαρτύρονται με κάθε τρόπο και προς πάσα κατεύθυνση, είτε τελικώς την εγκαταλείπουν. Προσφέρεται έδαφος για αμοιβαίες παρεξηγήσεις και παρανοήσεις, για εκατέρωθεν καλλιέργεια αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων και για τάσεις ξενόφοβίας.

Τα πράγματα θα μπορούσαν να ήσαν πολύ διαφορετικά άν οι Έλληνες γνώριζαν αυτό που και εμείς μόλις προ ολίγων ημερών ακούσαμε σε μια Ημερίδα που διοργανώσαμε στα πλαίσια του προγράμματος Equal στη Νέα Ιωνία: Οτι δηλαδή οι Αλβανοί, προερχόμενοι από μια χώρα, στην οποία ακόμα έχουν μεγάλη σημασία οι διαπροσωπικές σχέσεις και η ζωή στη γειτονιά, επιδιώκουν να εγκατασταθούν σε περιοχές της Αθήνας, στις οποίες εκτιμούν ότι υπάρχει ακόμα γειτονιά. Στόχος τους είναι ακριβώς να μπορούν να γνωρισθούν, να πούν μια Καλημέρα με τον γείτονα, να γνωρισθούν με τον μπακάλη και να με τον τρόπο αυτό να αυξήσουν το αίσθημα σφαιλότητας τους σε μια ξένη χώρα.

Θα πρέπει να κάνω και μια παρατήρηση σε σχέση με όσα τώρα μόλις είπα: Δεν ακριβολογείται η χρήση του όρου «γκέττο» για την Ελλάδα. Υπάρχουν σε ορισμένες περιοχές συγκεντρώσεις μεγαλύτερου αριθμού αλλοδαπών, αλλά δεν υπάρχει ούτε αποκλειστική συγκέντρωση με βάση την εθνικότητα, ούτε αποκοπή από το περιβάλλον λόγω συσπειρώσεως.

---

¹⁸ Δεν κατέστη δυνατό να πληροφορηθεί το Γραφείο μας τον ακριβή αριθμό αυτών που μέχρι σήμερα έλαβαν την «πράσινη κάρτα». Ούτε ο ΟΑΕΔ, ούτε το Υπουργείο Εσωτερικών, ούτε το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, ούτε η συσταθείσα «Ειδική Επιτροπή» ήσαν σε θέση να μάς δώσουν συγκεκριμένη απάντηση.

Απεναντίας υπάρχει μεγάλη διασπορά, η οποία για πολλούς λόγους που δεν είναι του παρόντος να εξετάσουμε είναι ακόμη μεγαλύτερη ανάμεσα στους Αλβανούς, οι οποίοι μάλιστα αποφεύγουν κατά το δυνατόν να βρίσκονται μαζί με τους ομοεθνείς τους.

4.3.2. ΑΥΞΗΣΗ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Οι «παράνομοι» μετανάστες, μή έχοντες πρόσβαση στην επίσημη οικονομία, συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη της παραοικονομίας, η οποία στη χώρα μας εκτιμάται ότι κυμαίνεται μεταξύ 30 και 40%. Με την απασχόληση στην παραοικονομία συνδέεται στενώς και η εκμετάλλευση των αλλοδαπών εργατών, στους οποίους πολλάκις δεν καταβάλλονται τα οφειλόμενα ημερομίσθια, με την απειλή μάλιστα καταδόσεως στην Αστυνομία προς απέλαση. Η αντίδραση σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να φθάσει μέχρι και το έγκλημα. Θα πρέπει πάντως να υπενθυμίσουμε άλλη μια φορά ότι αυτή η διοχέτευση και απασχόληση των μεταναστών στην παραοικονομία δεν είναι απλώς ανεκτή στη χώρα μας, αλλά φαίνεται να είναι και επιθυμητή. Ορισμένες έρευνες υποστηρίζουν ότι μόνον ως παράνομοι οι μετανάστες συμφέρουν την ελληνική οικονομία. Η γενικότερη ωφέλεια που προκύπτει από την απασχόληση φθηνών εργατικών χεριών στην παραοικονομία αντισταθμίζει τη ζημία του Κράτους και των Ασφαλιστικών Ταμείων λόγω της μή καταβολής των αναλογούντων φόρων και των νομίμων ασφαλιστικών εισφορών.

4.3.3. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Αν ο λαθρομετανάστης δεν διαθέτει ισχυρές ηθικές αντιστάσεις ή δεν είναι καλά πληροφορημένος κινδυνεύει ανά πάσα στιγμή να διολισθήσει από το χώρο της «παραοικονομίας» στο χώρο της «παράνομης οικονομίας» και τη λεγομένη «βιομηχανία του εγκλήματος».

Η δυσκολία στην ανεύρεση εργασίας, η έλλειψη σταθερής κατοικίας, η αποκοπή του από τις μέχρι τώρα λειτουργούσες ομάδες ηθικής αναφοράς και κοινωνικού ελέγχου, η έλλειψη κοινωνικών υπηρεσιών και η αδυναμία προσφυγής στην αστυνομία, ευνοούν την παραβατική συμπεριφορά και εκθέτουν ανυπερασπίστους τους μετανάστες σε εκβιασμούς προς τέλεση αξιοποιήσιμων πράξεων. Κλοπές και διαρρήξεις, ληστείες, απαγωγές για καταβολή λύτρων, κλοπές αυτοκινήτων, φόνοι, πορνεία και μαστροπεία, «προστασία» καταστημάτων και νυκτερινών κέντρων, διακίνηση ναρκωτικών, λαθρεμπορία τσιγάρων και CD ανήκουν στις συνηθέστερα αναφερόμενες παραβάσεις των λαθρομεταναστών.

Η έμφαση και δραματοποίηση, με την οποία τα ΜΜΕ παρουσιάζουν και την πλέον ασήμαντη παράβαση αλλοδαπών· η τάση πίσω από κάθε παράβαση να αναζητείται καταρχήν κάποιος αλλοδαπός· η αμφισβήτηση στην πράξη του «τεκμηρίου αθωότητας» των αλλοδαπών και η ποινικοποίηση και αυτής της απλής παρουσίας τους ως «παράνομης» ενισχύουν τον φόβο της κοινωνίας, έναντι των ξένων, προκαλούν καταστάσεις πανικού, καλλιεργούν τάσεις «ξενηλασίας» εναντίον του πολιτισμικώς διαφορετικού και ως εκ τούτου επικίνδυνου πρόσφυγος ή μετανάστου, εγείρουν τη διάθεση για πράξεις αυτοδικίας και συντελούν στην εγκληματοποίηση των μεταναστών και την κατασκευή και γενικευμένη επικράτηση του αρνητικού στερεοτύπου «μετανάστης = επικίνδυνος και εγκληματίας».

4.3.4. ΔΟΥΛΕΜΠΟΡΙΟ

Φυσιολογικό αποτέλεσμα και «παράπλευρη ζημία» των απαγορευτικών μέτρων εισόδου στις χώρες της ΕΕ είναι η εμφάνιση και ανάπτυξη ενός νέου και λίαν προσοδοφόρου επαγγέλματος: του επαγγέλματος του «διακινητού» και του «δουλεμπόρου»¹⁹. Οι πολιτικός ή άλλως διωκόμενοι όσο και οι επίδοξοι οικονομικοί μετανάστες από τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα εξόδου από τις χώρες τους και πρόσβασης σε χώρες της ΕΕ, παρά μόνον με τη χρησιμοποίηση και τη βοήθεια των διακινητών και δουλεμπόρων, οι οποίοι έχουν διοργανώσει τεράστιο δίκτυο συνεργαζομένων σε όλες τις χώρες διελεύσεως και προορισμού. Το επάγγελμα του διακινητού θεωρείται σχεδόν εξίσου αποδοτικό όσο και η εμπορία ναρκωτικών, αλλά με κατά πολύ ηπιότερες ποινές. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις των Αγγλικών Διοικητικών Αρχών (National Criminal Intelligence Service) ο ετήσιος «τζίρος» των διακινητών εκτιμάται σε 20 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα καταβαλλόμενα κατά κεφαλήν τέλη ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα επιθυμητού προορισμού, την απόσταση, και το βαθμό δυσχερείας κατά τη διέλευση των συνόρων.

- Γιά τους προερχομένους από χώρες της Μέσης Ανατολής με επιθυμητό προορισμό τη Δυτική Ευρώπη η«ταρίφα», σύμφωνα με τις Ιταλικές Αστυνομικές Αρχές, κυμαίνεται γιά τις εύκολες

---

¹⁹ Σύμφωνα με τον καθιερωμένο πλέον ορισμό του Διεθνούς Οργανισμού Μεταναστεύσεως (ΔΟΜ, πρώην ΔΕΜΕ), ως «διακινητής» ορίζεται αυτός που έναντι «λογικής» αμοιβής παρέχει απλώς (παράνομους) διευκολύνσεις κατά τη διάβαση των συνόρων και την παράνομη διακίνηση του λαθρομετανάστου μέχρι την άφιξή του σε συμφωνημένο εκ των προτέρων προορισμό. Ως «δουλεμπόρος» ορίζεται ο διακινητής, από τη στιγμή που είτε ζητεί ένα πολύ υψηλό τίμημα, είτε κατά τη διακίνηση ανακύπτουν προβλήματα εξαπατήσεως, βίας, κακομεταχειρίσεως ή ακόμη και πωλήσεως (προκειμένου περί γυναικών και παιδιών) των λαθρομεταναστών προς εκμετάλλευση..

περιπτώσεις από \$ 5 000 έως \$ 7 500, και για τις δυσκολότερες από \$ 12 000 έως και \$ 15 000.

- Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILO) μάς πληροφορεί ότι οι Κινέζοι που επιθυμούν να λαθρομεταναστεύσουν προς τις ΗΠΑ πρέπει να πληρώσουν \$ 30 000 κατά κεφαλήν.

Αυτό που έχει όμως ιδιαίτερη σημασία και θα πρέπει να μάς βάλει σε σκέψεις είναι το γεγονός ότι οι επίδοξοι μετανάστες έχουν την αίσθηση ότι ο οικονομικός και προσωπικός κίνδυνος που διατρέχουν εμπιστευόμενοι τον εαυτό τους και τα χρήματά τους στους δουλεμπόρους είναι μικρότερος από τον κίνδυνο που διατρέχουν αν πέσουν στα χέρια των συνοριακών φρουρών! Ο τρόπος που τους μεταχειρίζονται τα πολιτισμένα κράτη και οι εκσυγχρονισμένες κοινωνίες είναι στα μάτια τους πολύ χειρότερος από τον τρόπο που τους μεταχειρίζονται οι δουλέμποροι. Ίσως γιατί και οι προσδοκίες είναι διαφορετικές.

Η αντιμετώπιση του δουλεμπορίου είναι πολύ δύσκολη υπόθεση: Όταν οι διωκτικές αρχές ανακαλύψουν τα ακολουθούμενα «δρομολόγια» ή τις μεθόδους μεταφοράς, οι διακινητές και οι δουλέμποροι μηχανεύονται άλλους τρόπους και άλλες οδούς, επιδεικνύοντας μια αξιοθαύμαστη ευρηματικότητα, ευελιξία και ταχύτητα προσαρμογής στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και καταστάσεις.

Μια μικρή παρατήρηση για τη χρήση των λέξεων: Θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα στους διακινητές και τους δουλεμπόρους. Δεν θα προχωρήσω περισσότερο γιατί αύτριο θα ακούσετε περισσότερα για το θέμα αυτό από τις Συνεργάτριες του Γραφείου μας.

4.3.5. ΠΟΡΝΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΣΤΡΟΠΕΙΑ.

Η πιο ζοφερή πλευρά της λαθρομετανάστευσης και λαθροδιακίνησης είναι η συνδεόμενη στενά με αυτή σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και ανηλίκων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μεταναστεύσεως (ΔΟΜ), στη Δυτική Ευρώπη εκπορνεύονται αυτή τη στιγμή περί τις 300 000 γυναίκες από Ανατολικοευρωπαϊκές χώρες. Βεβαίως δεν πρόκειται για οικειοθελή επιλογή. Γυναίκες και ανήλικα παιδιά άλλοτε παρασύρονται από δίκτυα δουλεμπόρων με υποσχέσεις για μια καλύτερη ζωή και άλλοτε απλούστατα αρπάζονται και απόγονται, κρατούνται υπό αυστηρό περιορισμό και υποχρεώνονται να ασκήσουν το επάγγελμα της πορνείας για τρία ή τέσσερα χρόνια προς αποπληρωμή των εξόδων της διακίνησής τους προς τη Δυτική Ευρώπη και τη διατροφή τους. Στη συνέχεια πωλούνται σε άλλους μαστροπούς και μόνο

σε ελάχιστες περιπτώσεις και με κίνδυνο της ζωής τους κατορθώνουν να διαφύγουν.

Τα Ηνωμένα Έθνη εκτιμούν ότι παγκοσμίως τα έσοδα από τη μαστροπεία πρέπει να κυμαίνονται μεταξύ 7 και 12 δισεκατομμυρίων δολλαρίων.

Η Ελληνική Αστυνομία έχει ανακαλύψει πολλές περιπτώσεις βίαιης απαγωγής, εκμετάλλευσης και μεταπώλησης (το ποσό μεταπώλησης φθάνει και το ένα εκατομμύριο Δραχμές κατά κεφαλήν) αλλοδαπών γυναικών και ανηλίκων.

4.3.6. ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

Η ανεξέλεγκτη είσοδος, η διαμονή σε παραπήγματα και πρόχειρα καταλύματα –συχνά από χαρτόνι και πλαστικό, όπως λ.χ. στην περίπτωση των Κούρδων στην Πλατεία Κουμουندούρου-, η μαζική διαβίωση σε χώρους, οι οποίοι δεν πληρούν ούτε στοιχειωδώς τους όρους υγιεινής, ο φόβος ή ακόμα και η έλλειψη πρόσβασης στα δημόσια νοσοκομεία, η χρησιμοποίηση αλλοδαπών χωρίς πιστοποιητικό υγείας σε επαγγέλματα, στα οποία απαιτείται αυστηρός υγιονομικός έλεγχος και η προέλευση των λαθρομεταναστών από χώρες, στις οποίες η Ηπατίτιδα, η Φυματίωση και το AIDS είναι πολύ διαδεδομένα, καθιστούν την τακτική των απαγορευτικών μέτρων εισόδου και την κατά καιρούς προτεινόμενη απαγόρευση πρόσβασης στα νοσοκομεία πηγή σοβαρών κινδύνων για τη δημόσια υγεία. Για το λόγο αυτό θεωρούμε ότι η παρατηρούμενη από μέρους ορισμένων νοσοκομείων και ιατρών «παράβαση» των Υπουργικών Εγκυκλίων, οσάκις αυτές απαγορεύουν την παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης προς τους λαθρομετανάστες, πέρα από την ανθρωπιστική αξία και σημασία της, αποτελεί και μια εξόχως σφρόνα πράξη ιατρικής και κοινωνικής υπευθυνότητας και ύψιστη προσφορά προς την Ελληνική Κοινωνία και τη Δημόσια Υγεία.

4.3.7. ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ

Η χρονική σύμπτωση της νέας μετανάστευσης με την αύξηση της εγκληματικότητας στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας, σε συνδυασμό και με την αρνητική οικονομική συγκυρία προσέφερε πρόσφορο έδαφος για τη σκόπιμη αιτιολογική σύνδεση της μετανάστευσης με το έγκλημα είτε με τη μορφή «εγκληματοποίησης» της μετανάστευσης, είτε με τη μορφή της «εθνοτικοποίησης» (ethnicizing) του εγκλήματος και της ερμηνείας του ως «εισαγομένου». Σήμερα δεν είναι δυνατόν στην ΕΕ να γίνει σοβαρή συζήτηση για τη μετανάστευση χωρίς αναφορά στην εγκληματικότητα

των αλλοδαπών και το οργανωμένο έγκλημα²⁰, και χωρίς την αναγωγή της μετανάστευσης σε κρίσιμο θέμα εθνικής ασφάλειας (securitizing migration). Και αντιστρόφως: δεν νοείται συζήτηση για το έγκλημα χωρίς την αναφορά στους αλλοδαπούς και το ερώτημα, κατά πόσον οι αλλοδαποί και οι ανήκοντες σε κάποια εθνοτική μειονότητα δεν είναι πράγματι περισσότερο επιρρεπείς προς εγκληματικές πράξεις από ό,τι είναι οι γηγενείς και όσοι ανήκουν στην πλειοψηφία²¹. Μετά την απόλυτη σχεδόν ταύτιση του μετανάστου με τον εγκληματία, υποστηρίζεται σοβαρά ότι ο αυστηρός έλεγχος των συνόρων και ο περιορισμός της μετανάστευσης είναι τα πιο κατάλληλα μέσα για τον περιορισμό του οργανωμένου εγκλήματος.

Η ζημιά που επέρχεται στις ευρωπαϊκές κοινωνίες από την αβάσιμη και ανακριβή, όσο όμως και ανεύθυνη γενικευμένη σύνδεση του εγκλήματος με τη μετανάστευση είναι ανυπολόγιστη. Ο ευρύτατα σήμερα διαδεδομένος λόγος περί «Ευρωεγκλήματος»²², το οποίο, όπως υποστηρίζεται, πέτυχε την κατάργηση των συνόρων πολύ πριν αυτά καταργηθούν στο εσωτερικό της ΕΕ και επέφερε στην Ευρώπη μια αξιοσημείωτη «σύγκλιση» στους δείκτες του καταγραφόμενου εγκλήματος και τις μορφές της τέλεσής του (modus operandi) «διεθνοποιώντας» ορισμένες τουλάχιστον κατηγορίες εγκλημάτων²³, προσφέρει ανεκτίμητες υπηρεσίες στα ακροδεξιά κόμματα της Ευρώπης, ενώ η μόνη υπηρεσία που προσφέρεται προς τους πολίτες της ΕΕ είναι η αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας και η ανάπτυξη του ρατσισμού, που σύμφωνα με την πολύ εύστοχη ρήση του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Κυρίου Χριστοδούλου,

---

²⁰ Ο Maneri υποστηρίζει ότι μια τέτοια αναφορά έχει καταστεί «une sorte de passage obligé dans le discours sur l'immigration, quelle que soit le couleur politique des discours». MANERI, Marcello: Les médias dans le processus de construction sociale de la criminalité des immigrés. Le cas italien. Στο συλλογικό έργο του Salvatore PALIDDA (ed.): Social construction of deviant behaviour and criminality of immigrants in Europe. Brussels: European Commission, COST A2, Migration, 1996, σελ. 51-71.

²¹ Hans-Jörg ALBRECHT: Ethnic minorities and crime - the construction of foreigners' crime in the federal republic of Germany. Στο PALIDDA: Social construction, op. cit. σελ. 84. Βλέπε επίσης Hans-Jörg ALBRECHT: Ethnic minorities. Crime and criminal justice in Europe, Στο: HEIDENSOHN, Frances and Martin FARRELL (eds): Crime in Europe. op.cit. σελ. 84-100.

²² Για την έννοια του «Ευρω-εγκλήματος» και τα προβλήματα ορισμού του βλέπε μεταξύ άλλων το πρώτο κεφάλαιο του συλλογικού έργου των Malcolm ANDERSON, Monica Den BOER, Peter CULLEN, William C. GILMORE, Charles D. RAAB and Neil WALKER: Policing the European Union. Theory, Law, and Practice. Oxford: Clarendon Press, 1995, σελ. 12-45.

²³ Βλέπε π.χ. Jan Van DIJK: More than a matter of security. Trends in crime prevention in Europe. Στο: Frances HEIDENSOHN and Martin FARRELL (eds): Crime in Europe, op.cit. σελ. 27-42.

όταν απευθύνετο ως Μητροπολιτης Δημητριάδος προς τους νομικούς της Μητροπόλεώς του, αποτελεί μια «ληλασία της ανθρώπινης ψυχής»²⁴.

---

²⁴ Χριστοδούλου Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗ, Μητροπολίτου Δημητριάδος: Ρατσισμός: Ληλασία της ανθρώπινης ψυχής. Αθήναι, 1985.